

ELEV- OG STUDENTER- PROTESTER GENNEM 50 ÅR

Af Knud Holt Nielsen

Studenteroprøret og protestdemonstrationer blandt de uddannelsessøgende markerer 1968. Siden døde oprøret. Denne systematiske kortlægning af de uddannelsessøgendes protesters omfang og temaer de sidste 50 år viser at vi nu må revurdere myten

Protestaktiviteter blandt unge under uddannelse var først og fremmest noget, der kendetegnede unge på universiteterne i årene omkring 1968, som repræsenterer en kulmination af ungdommelig protestlyst. Alle efterfølgende protestaktioner blandt unge under uddannelse har derimod været en slags svag efterklang af de “rigtige” protester under studenteroprøret. Nutidens unge er således passive og protesterer ikke – modsat bedsteforældregenerationen fra 1968.

Det har i mange år været en dominerende fortælling, hvis man følger nyhedsdækning og analyser i danske medier. Det var således nærmest arketypisk, da Jyllandsposten i juni 2016, under overskriften “Ungdomsoprøret, der blev gemt væk”, proklamerede:

“Tilbage i 1968 var ungdommen i oprør. Unge barrikaderede indgangene til universiteterne og nedlagde undervisningen. De ville reformere uddannelsessystemet og undervisningsbøgerne. Næsten et halvt århundrede senere

har ungdommen udviklet sig til den hidtil mest målrettede og ambitiøse generation. Her er det 12-taller i studenterruhen, brede karrieremuligheder og en universitetsuddannelse, inden de fylder 25 år, som er centrum for den moderne ungdomskultur, hvor et oprør kan være svært at få øje på.”¹

Det er en klassisk forfaldsfortælling. Der var engang i 1968, hvor unge protesterede og var politiske, men i vore dage, er de unge under uddannelse passive, autoritetstro, apolitiske og deltager ikke i protestaktiviteter.

Det er ikke nogen ny fortælling, allerede for snart 40 år siden – i 1979 – lancerede en af de intellektuelle repræsentanter for 1968-generationen filosofen Ole Thyssen således begrebet “nå-generationen” i en kronik i Politiken. Ole Thyssen blev selv kandidat fra Københavns Universitet få år efter studenterrøret i 1971. Nå-generationen var hans betegnelse for samtidens unge, der, modsat hans billede af sin egen ungdomsgeneration, var passive og apolitiske og bare sagde “nå” til det hele.

Det er en udbredt og populær historie. Der er kun et problem. Det er på et langt stræk en myte. Det var en myte i 1979, da Ole Thyssen skrev om “nå-generationen”. Og det er en myte i dag. Fortællingen afspejler, vil jeg vove at påstå, at afsenderne ikke kigger på, hvad der faktisk er foregået af aktiviteter blandt unge på landets uddannelsessteder.

Protest event approach

Da jeg for flere år siden begyndte at beskæftige mig med politiske protestbevægelser blandt unge, havde jeg samme forestilling om 1960’erne og de tidlige 1970’ere som et klimaks i unges protester, mens alt der kom efterfølgende blot var en slags efterklang. Det var det jeg læste i avisen og havde lært i skolen. Men det blev hurtigt tydeligt, at det var et helt igennem misvisende billede. I forbindelse med min ph.d. afhandling om de unge danske kommunister fra 1960-1990 lavede jeg således en række forskellige baggrundsopgørelser om bl.a. de unges vælgeradfærd, som den afspejles i vælgerundersøgelserne siden 1971, og om de unges deltagelse i protestaktiviteter indenfor uddannelsesområdet. Da jeg alligevel var i gang med at opgøre udviklingen frem til 1990, så fortsatte jeg af nysgerrighed frem til efter årtusindskiftet, og siden har jeg af egen drift kortlagt udviklingen i de unges uddannelsesprotester helt frem til sommeren 2018.²

Hvordan opgør man overhovedet udviklingen i unges protestadfærd over tid? Mit svar var det man indenfor den historiske sociologi kalder en *protest-event-approach*. Det handler kort sagt om systematisk at identificere protestbegivenheder og sammenligne temaer og omfang af disse over tid.³

Jeg foretog systematisk opgørelse af alle protestaktiviteter blandt elever, studerende og lærlinge efter 1960, der optrådte i årsberetninger og organisationsblade for elev- og studenterorganisationerne og lærlingeorganisationerne såvel som i Avisårbogen. Deltagerantal ved de enkelte protestaktiviteter blev så identificeret gennem den samtidige omtale i aviserne, som er bevaret på mikrofilm. For protestaktiviteterne og deltagerantallet ved demonstrationer efter 1995 er organisationsberetningerne suppleret med en systematisk søgning i samtlige dagblade i Infomedia. Herefter er informationerne samlet i regneark.⁴

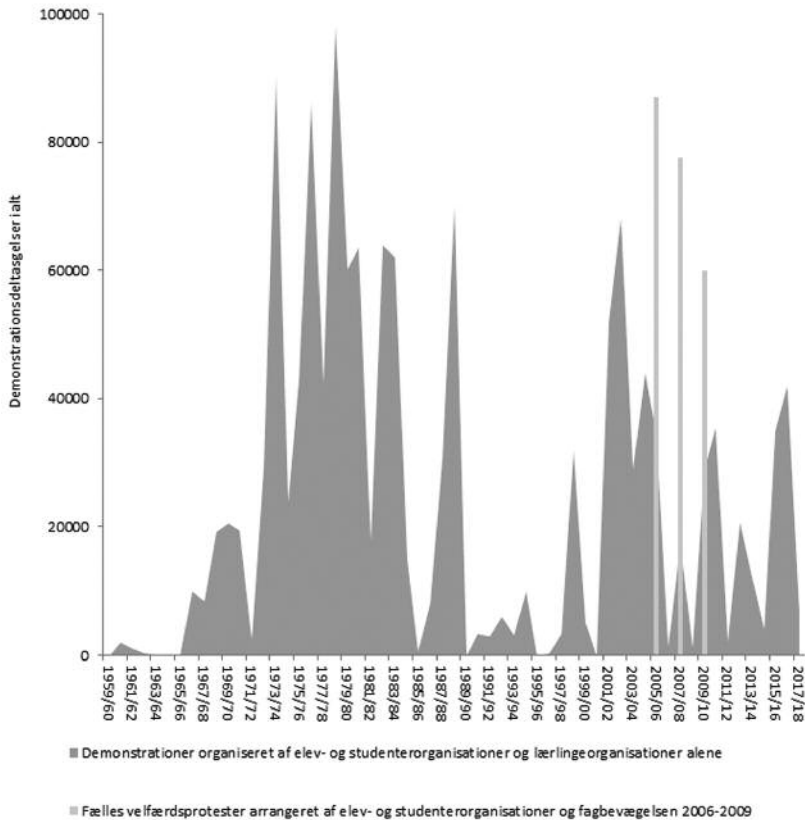
I perioden efter 1960 har der i Danmark været tale om mange forskellige protestformer, som er blevet benyttet af de forskellige grupper af unge under uddannelse og det kan gøre det vanskeligt at fastslå udbredelsen og deltagerantallet og sammenligne aktiviteter på tværs af årene. De unges protestrepertoire har omfattet både skolestrejker, blokader, institutionsbesættelser, stormøder på uddannelsessteder, underskriftsindsamlinger, plakatkampagner, happenings, spis-billigt aktioner og meget mere, og i de senere år er de sociale medier som bekendt også blevet en platform for politiske protestaktiviteter. Kort sagt, det er meget forskelligartede protestformer, som er noget nær umulige at måle deltagerantallet i og sammenligne med hinanden.

Udviklingen i protestaktiviteter blandt unge under uddannelse

Alle grupper af protesterende unge på uddannelsessteder har imidlertid benyttet sig af demonstrationer som aktionsform, og demonstrationer har indgået i alle større aktionsdage og protestkampagner. Derfor kan man med udgangspunkt i demonstrationsdeltagelserne, som de refereres i dagspressen, tegne et billede af udvikling, omfang og temaer for de unge protestaktiviteter. Figur 1 viser omfanget af deltagelser i demonstrationer arrangeret af de forskellige grupper af unge under uddannelse – skoleelever, gymnasieelever, studerende, lærlinge osv. – fra 1960 til sommeren 2018. Når der har optrådt forskellige deltagerantal – og det gør der hyppigt ved demonstrationer – så er deltagerantallet angivet som et simpelt gennemsnit mellem det højeste og det lavest antal opgivet i avisernes reportager. Det giver kun et anslået deltagerantal, men der er ikke desto mindre tale om præcis den samme bias i opgørelserne igennem hele perioden, og det gør det muligt at sammenligne omfanget på tværs af årene.

Ser man på det faktiske omfang af de protestaktiviteter, der har fundet sted siden 1960 (kurven), så giver den et markant andet billede end de gængse fremstillinger i medierne. Ungdomsoprøret var tydeligvis blot en tidlig fase i en langt bredere protestbølge blandt unge under uddannelse, der varede to

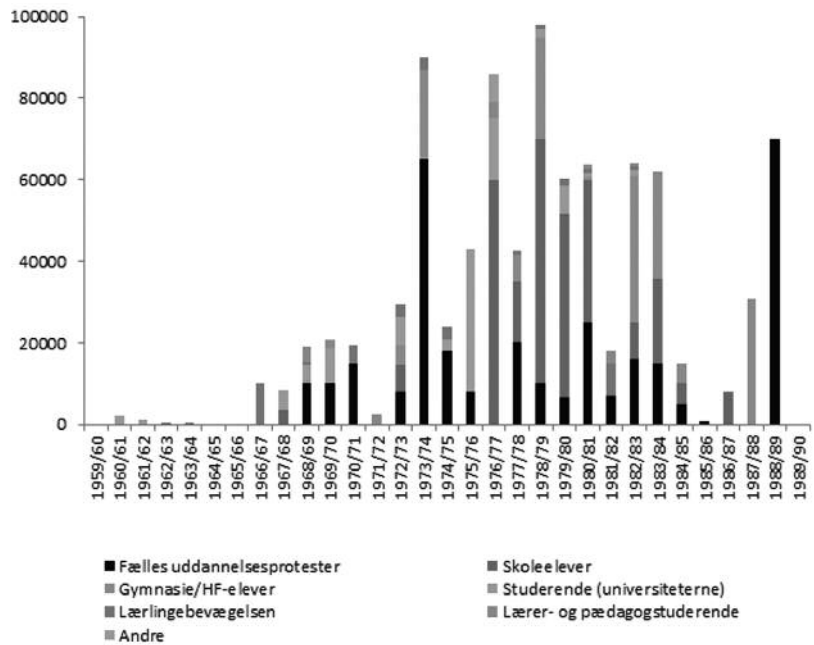
Figur 1: Deltagelser i uddannelsedemonstrationer i Danmark efter 1960

årtier, og ser man på omfanget af demonstrationerne blandt de unge under uddannelse, var udbredelsen og omfanget af protestaktiviteterne ganske beskeden i 1968 sammenlignet med omfanget i sidste halvdel af 1970 og starten af 1980'erne. Det er således markant, at man kan iagttage et højdepunkt i omfanget af demonstrationsdeltagelser blandt unge under uddannelse i 1979. Selve det år, hvor Ole Thyssen og andre meningsfæller fra 1968 tordnede mod "nå-generationen". Ser man på de sidste 50 års vælgerundersøgelser, kan man da også ligeledes konstatere, at det var i slutningen af 1970'erne og starten af 1980'erne, at venstreorienteringen kulminerede blandt de unge. Især blandt de unge under uddannelse, hvor markant flere studerende var langt mere venstreorienterede end i 1968.⁵

Selv så sent som i 1988 var der langt flere unge fra uddannelsesstederne på gaden ved protestaktiviteterne organiseret under elev- og studenterorganisationernes fælles platform "Danmarks Råstof" end under det såkaldte ungdomsoprør.

Figur 2: Demonstrationsdeltagelser 1960-1990 fordelt på forskellige organisationer og grupper af uddannelsessøgende

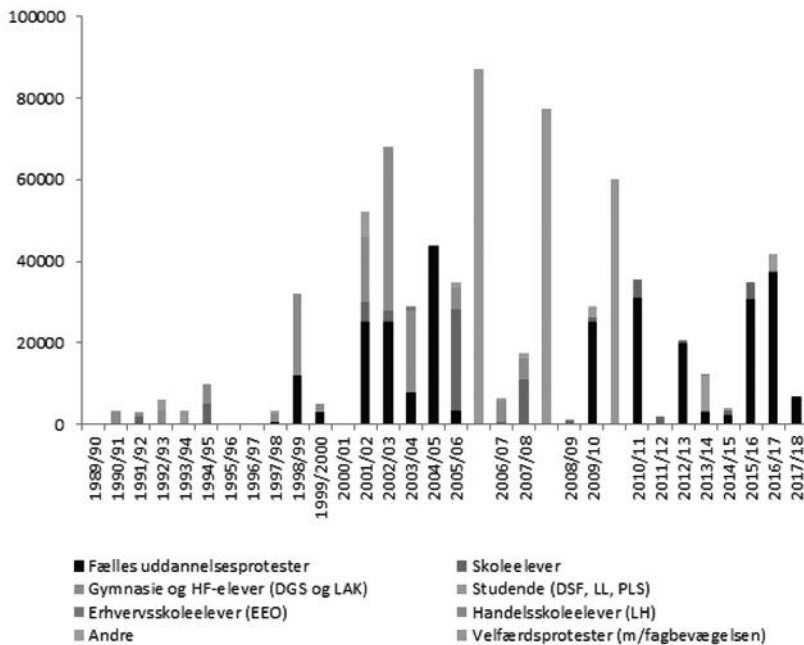
Nok så væsentligt, kan man siden årtusindskiftet registrere en fornyet protestbølge, hvor antallet af demonstrationsdeltagelser blandt unge under uddannelse igen langt overstiger omfanget i slutningen af 1960'erne.

Såfremt man går et skridt tættere på tallene og viser deltagerantallet i protestdemonstrationer fordelt på de forskellige organisationer og grupper af unge under uddannelse (figur 2 og figur 3), så kan man yderligere konstatere, hvordan forskellige grupper af unge har været de dominerende i protesterne i forskellige perioder, og hvordan de forskellige grupper af unge under uddannelse fletter sig sammen i fælles protestbølger.

Den nye elev- og studenterbevægelse

Før 1960 var det begrænset, hvad der eksisterede af egentlige interesseorganisationer for unge, der knyttede sig direkte til deres uddannelsessituation. På universiteterne og andre lange videregående uddannelser eksisterede studenterrådene, der siden 1932 på landsplan havde været samlet i Danske Studerendes Fællesråd (DSF). Lærerstuderende havde i 1942 desuden dannet Seminarieelevernes Landsråd, der siden skiftede navn til Lærerstuderendes

Figur 3: Demonstrationsdeltagelser 1990-2018 fordelt på forskellige organisationer og grupper af uddannelsessøgende

Landsråd (LL). Lærlingene havde ikke en egen landsorganisation, førend Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation (LLO) blev stiftet i 1971, men i stedet lokale Faglig Ungdom afdelinger i flere byer.⁶

Efter 1960 bredte organiseringstrangen sig imidlertid til flere grupper af uddannelsessøgende. Udbygningen af hele uddannelsessystemet betød, at flere elever forblev længere i skolen, og åbnede f.eks. gymnasierne for nye grupper af unge. Det var en del af grundlaget for stadig mere højlydte krav om medbestemmelse. Elever begyndte at danne lokale elevråd på skoler og gymnasier, og fra 1964 og frem blev der dannet en stribe nye uddannelsesorganisationer for unge. I 1964 blev De Kursusstuderende Landsråd dannet, som en organisation for studenterkursister, samme år blev der taget initiativ til dannelsen af Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS). Efter indførelsen af HF-uddannelsen blev De Kursusstuderendes Landsråd nedlagt og i stedet stiftedes Landssammenslutningen af Kursusstuderende (LAK) i 1967. I 1969 stiftede skoleeleverne Landsorganisationen af Elever (LOE). Dertil kom andre nye organisationer for de pædagogstuderende: Pædagogstuderendes Landsråd (PL) og Børne og Omsorgspædagogstuderendes Landsorganisation (BOSL), og i 1979 Landssammenslutningen af Handelsskoleelever (LH).⁷

Protestbølgen startede blandt lærlingene

Modsat hvad man forestiller sig, var det ikke på universiteterne i 1968, at 1960'ernes protestaktiviteter blandt unge under uddannelse begyndte. Det startede tidligere og et helt andet sted, da Danmark i efteråret 1966 oplevede et regulært lærlingeoprør, hvor de unge i tusindvis demonstrerede for bedre uddannelse, medbestemmelse og højere lærlingeløn mod både arbejdsgiverne og deres egne fagforbund. I dag nævnes lærlingeoprøret aldrig, når der skrives om ungdomsoprøret, selv om de faglige ungdomsoprørere vandt og i 1967 fik sikret de nok væsentligste forbedringer for lærlinge ved en enkelt overenskomst nogensinde.⁸

I 1968 nåede protesterne så til de studerende og gymnasieeleverne med studenteroprøret på Københavns Universitet og juleoprøret på Sortedam Gymnasium. Lærlingene protesterede mod mesterlæren og de studerende mod professorvældet, men der var klare fælles temaer for protesterne uanset hvilken gruppe af unge vi taler om. Det handlede om demokratisering og medbestemmelse lokalt og landsdækkende, det handlede om bedre sociale forhold for de unge og det handlede om bedre kvalitet af deres uddannelser. Kravene gik som en rød tråd igennem 1970'erne og 1980'erne og er grundlag for de uddannelsessøgendes protestaktiviteter den dag i dag.⁹

Allerede i marts 1969 så man derfor den første protestdemonstration organiseret af elever, studerende og lærlinge i fællesskab, hvor 10.000 unge krævede højere uddannelsesstøtte. Fælles protester, hvor kræfterne bliver samlet på tværs af uddannelsesområder, var de næste 15 år et fast mønster, og blev det igen med den fornyede protestbølge blandt unge i 2000'erne.

Den politiske reaktion på studenteroprør og lærlingeoprør

Protestaktiviteterne og de unges krav, som de blev fremført i perioden 1966-1969, fik en bemærkelsesværdigt forstående modtagelse hos især socialdemokratiske uddannelsespolitikere og embedsmænd.

Da lærlingene demonstrerede foran Christiansborg 7. december 1966, valgte den socialdemokratiske undervisningsminister K. B. Andersen overraskende at afbryde et møde på Christiansborg for i stedet at komme ud og tale til demonstranterne, som han gav sin fulde støtte. Samme år udtrykte han på et møde på Rødovre statsskole med gymnasieeleverne og deres nye landsorganisation håb om, at de unge fortsat havde lyst til at rebellere mod samfundet, og han anså den stigende tendens til at oprette elevråd som udtryk for vilje til demokrati.¹⁰

Gymnasieelevernes og de studerendes protester resulterede da også bemærkelsesværdigt hurtigt i markante forbedringer. På universiteterne blev der

igangsat det reformarbejde, der kulminerede med den nye styrelseslov i 1970. Loven gav de studerende en hidtil uset indflydelse på universiteterne. På gymnasierne og HF-kurserne blev dannelsen af elevråd støttet gennem udsendelse af vejledende regler, og i 1969 blev der oprettet samarbejdsudvalg på alle gymnasier med repræsentanter for lærerne, eleverne og administrationen. Ændringerne i skolestyrelsesloven i 1970'erne betød yderligere at eleverne blev sikret to af de syv pladser i gymnasiernes skoleråd. DSF, DGS og LAK oplevede også at spille en central rolle i udviklingen af den «lille gymnasierreform» fra 1970. DSF og socialdemokratiet udviklede også et tæt parløb i spillet om dannelsen af det nye Roskilde Universitetscenter, som blev stærkt præget af udviklingen i den nye studenterbevægelse.¹¹

At socialdemokraterne var positive er ikke overraskende eftersom organisationernes politiske krav om modernisering af undervisningsformerne, større social lighed i uddannelsessystemet og demokratisering, i alt væsentligt var de samme som Socialdemokratiets erklærede mål for uddannelsessystemets udvikling. Demokratiserings- og moderniseringstemaet var samtidig væsentligt for de liberale uddannelsespolitikere hos de radikale. Men det er næppe forklaring nok i sig selv. Uddannelsesprotesterne var på mange måder et udtryk for, at uddannelsesområdet ikke havde fulgt med den øvrige samfundsudvikling. Man kan med en vis ret karakterisere dem som moderniseringskrav.¹²

Udviklingen i industrien og servicesektoren og den øgede sociale mobilitet stillede større krav til arbejdskraftens uddannelsesmæssige baggrund, og uddannelsessystemet blev inddraget som et instrument for den samlede økonomiske politik. Et område der skulle tilvejebringe forudsætninger for økonomisk vækst.¹³

Reformer af uddannelserne var ikke desto mindre gået træt. Erhvervsuddannelserne var præget af mesterlæren, hvor unge ofte stod uden de nødvendige færdigheder efter endt uddannelse, i folkeskoler og gymnasier kunne lærerorganisationer og på universiteterne det traditionelle professorvælde forhale eller blokere modernisering og afgørende forandringer.

Uddannelsesprotesterne kunne således tjene som en murbrækker overfor barriererne for en større modernisering af uddannelsessektoren. Det kan måske også forklare, hvorfor de unges moderniserings- og medbestemmelseskrav blev relativt imødekommet, mens kravet om en fundamental reform af uddannelsesstøtten, der hævdede den til et niveau så unge kunne leve af den, først blev en realitet i 1988.

Endelig var der magtudøvelsesformen indenfor uddannelsespolitikken. Der havde i Danmark udviklet sig en tradition for omfattende inddragelse af interesseorganisationer i den formelle uddannelsesplanlægning. Efterkrigstidens

5000 lærlinge deltog i Faglig Ungdoms demonstration foran Christiansborg d. 7. december 1966. De unge demonstrerede for afskaffelse af mesterlæren, en ny uddannelse og en lærlingeløn til at leve af. Foto: Per Wilmann.

erkendelse af, at det var nødvendigt at regulere markedet og det arbejdsmarkeds-mæssige aftalesystem blev så at sige overført til uddannelsesområdet. Kulminationen blev dannelsen af det centrale uddannelsesråd (CUR) i 1973.

CUR bestod af både ministerudpegede medlemmer og repræsentanter for en stribe organisationer blandt andet uddannelsesorganisationerne.¹⁴

Demonstration af uddannelsessøgende på vej gennem Solitudevej på Nørrebro i 1969. Elever, studerende og lærlinge kæmpede en fælles kamp for medbestemmelse, større kvalitet i uddannelserne og bedre sociale forhold for de uddannelsessøgende. Foto: Carl Rasmussen.

Protestbølgen i 1970'erne

Det var i 1970'erne, at uddannelsesområdet for alvor eksploderede i en protestbølge, som fortsatte til midten af 1980'erne. En udslagsgivende faktor var Hartling-regeringens nedskæringer og forringelser af uddannelsesstøtten med afskaffelse af de rentefri statslån til fordel for højtforrentede banklån til de studerende. Det udløste de hidtil største uddannelsesprotester i Danmark, og resten af årtiet var krav om en bedre uddannelsesstøtte et omdrejningspunkt for fælles uddannelsesprotester i Danmark. Hartling-regeringen repræsente-

rede således det første forsøg på et opgør med efterkrigstidens lighedsorienterede uddannelsespolitik.

Først i 1987 blev der dog uden om den daværende borgerlige regering vedtaget, at der skulle gennemføres en SU-reform året efter, som hævdede uddannelsesstøtten og indførte lavtforrentede statslån til de studerende til afløsning for de tidligere banklån, og herefter ophørte uddannelsesstøtten helt med at være et centralt protesttema.

Studenterbevægelsen på universiteterne kulminerede i årene 1976-1977 i kampene omkring Roskilde Universitetscenter, der i offentligheden havde status af noget nær studenterbevægelsens svar på Christiania, med omfattende institutionsbesættelser og demonstrationer, der var tre gange større end de største demonstrationer under studenteroprøret i 1968. RUC blev reddet, men i de følgende år forvitrede universiteternes studenterbevægelse. I stedet blev det andre grupper af unge, der førte an i protesterne: Skoleeleverne og gymnasieeleverne.

Danmark oplevede i årene 1977-1981 et regulært skoleelevoprør, da Landsorganisationen af Elever (LOE) organiserede en række af efterkrigstidens største ungdomsdemonstrationer for flere timer til valgfri fag, stemmeret i skolenævnene, sikring af lejrskoler og fra 1980 modstand mod de omfattende nedskæringer, der nu ramte folkeskolens undervisning.¹⁵

I 1979 eksploderede gymnasieområdet i demonstrationer og institutionsbesættelser, da SV-regeringen forsøgte af indføre bestemmelser om "åndeligt fravær" på gymnasierne. Elever skulle kunne noteres som værende fysisk fraværende, hvis de efter rektorens vurdering ikke var tilstrækkeligt aktive i timerne, og dermed ikke fortsatte i gymnasiet eller blive indstillet til eksamen. Protestaktionerne blev meget omfattende, og det endte med at undervisningsministeriet måtte trække cirkulæret helt tilbage. Det var ikke desto mindre et af de første signaler om de grundlæggende forandringer af det uddannelsespolitiske landskab, der skulle komme til at præge det følgende årti.¹⁶

Uddannelseskampene i 1980'erne

Udviklingen fra 1982-1990 var først og fremmest præget af et opgør med den socialdemokratiske uddannelsesstærkning, som havde domineret dansk uddannelsespolitik i efterkrigstiden. Kulminationen kom, da det fra slutningen af 1980'erne lykkedes undervisningsminister Bertel Haarder at ændre uddannelsessystemet grundlæggende gennem en stribe vidtrækkende strukturelle reformer, bl.a. gymnasireformen og de nye styrelseslove.¹⁷

Bertel Haarder forandrede *magtudøvelsesformen* grundlæggende i uddannelsespolitikken. Organisationerne for bl.a. lærere og elever- og studerende

blev igennem hele perioden holdt udenfor indflydelse, og uddannelsespolitikken blev i stedet forment uafhængigt af organisationerne for de berørte grupper og igennem håndplukkede ad hoc udvalg. Reelt en centralisering af magten omkring ministeren. Kulminationen blev omlægningen af undervisningsministeriet i 1989 med nedlæggelsen af direktoraterne, der administrerede ifølge lovgivningen, til fordel for afdelinger som sorterede direkte under ministeren.

Bertel Haarders ledelsesform kan karakteriseres som strategisk koncernledelse, hvor magten koncentrerer sig i hænderne på ministeren som repræsentant for den stærke stat som supplement til det fri marked. Den autoritære ledelse i form af ministeren mv. sætter en dagsorden for, hvordan de ønsker uddannelserne skal udvikle sig, hvorefter man efterfølgende skaber tilslutning til denne gennem massemediebaserede holdningskampagner.¹⁸

Gymnasierne var ved indgangen til 1980'erne det mest regelstyrede uddannelsesområde. Igennem 1980'erne blev det da også indiskutabelt gymnasieeleverne, som kom til at føre an i protestaktiviteterne mod den nye undervisningsminister Bertel Haarder, som måtte indkassere et af sin karrieres værste nederlag, da elevprotester i 1983 fik stoppet hans såkaldte "Rexonacirkulære" om at øge klassekvotienterne. Året efter var eleverne tæt på at få afsporet amtsovertagelsen af de tidligere statsgymnasier, hvilket ville have spændt endegyldigt ben for ministerens reformer af uddannelsesområdet sidst i årtiet.

Den sidste store bølge af protester kom i 1988. Undervisningsminister Bertel Haarder lancerede efter dannelsen af KVR-regeringen et omfattende nedskæringskatalog i forbindelse med årets finanslov, der ikke mindst ramte gymnasieområdet hårdt. Den øvre klassekvotient på 28 skulle afskaffes, der skulle indføres en begrænset brugerbetaling i gymnasiet, transportgodtgørelsen for eleverne blev forringet og derudover skulle der findes ikke nærmere specificerede besparelser på 45 mio. Sparekataloget udløste nogle af 1980'ernes mest omfattende protester organiseret af elev- og studenterorganisationerne, som til lejligheden samlede sig i "Danmarks Råstof" dannet på initiativ af DGS og Landssammenslutningen af Handelsskoleelever (LH). Danmarks Råstof blev den fælles paraply for en bølge af demonstrationer.

På trods af de omfattende aktiviteter lykkedes det dog ikke på nogen måde at rokke ved finanslovsforhandlingerne, og efter folketingets åbning formåede ingen at videreføre protestaktiviteterne, som mere eller mindre løb ud i sandet. Bertel Haarder måtte dog opgive sit forsøg på at fjerne den maksimale klassekvotient og indføre 4 undervisningsfrie dage, da disse krævede en ændring af tjenestetidsaftalen. Men i stedet fik han GL's accept af, at klassekvotienten fremover blev knyttet sammen med overenskomsten, så at hvis der

Plakaten fra 1980 appellerede til de helt unge om at støtte protesterne mod regeringens nedskæringer på uddannelsesområdet. Unge demonstranter mødtes i 22 byer over hele landet, mens flere tusinde elever, studenter og lærere var samlet ved Christiansborg. (Arbejdermuseet & ABA)

kom flere elever end 28 i klassen, skulle lærerne have dobbelt løn. Hermed ændrede spørgsmålet om holdstørrelser sig imidlertid fra at være et uddannelsespolitisk spørgsmål til at være et anliggende ved overenskomstforhandlingerne.

Protesterne blev et totalt nederlag for elev- og studenterorganisationerne, der ikke formåede at følge demonstrationerne op, og det satte fart i opløsningstendenserne. Fra 1988 til 1991 lukkede en stribe organisationer som LLO, LOE og Faglig Ungdom afdelingerne, og andre som DSF, DGS og LAK var reelt inde i en opløsningsproces.

Ny protestbølge efter årtusindskiftet

Efter Danmarks Råstof i 1988 klingede protesterne af. I 1990'erne blev der mere stille på uddannelsesinstitutionerne. Der var stadig protestaktiviteter – først og fremmest blandt gymnasieeleverne – men omfanget var mindre og der blev længere imellem. De eneste større protester i perioden 1989-98 var i 1994, da gymnasieelever og folkeskoleelever protesterede mod nedskæringer overfor uddannelsesinstitutionerne i Københavns kommune. Omkring 10.000 deltog i flere demonstrationer, og en række skoler var besat.

Men så omkring årtusindskiftet eksploderede uddannelsesområdet på ny. I 1999 tog de studerendes organisationer Pædagogstuderendes Landssammenslutning (PLS), Lærerstuderendes Landskreds (LL) og DSF initiativ til "Nu er det nok" kampagnen, som de fleste af de øvrige elev- og studenterorganisationer siden blev koblet på. Kampagnen blev samlet omkring en stribe forskellige krav: Mere demokrati i uddannelserne, nej til forringelser af SU'en, nej til forringelser i kvote 2 systemet, nej til finanslovsstyring og elever og studerende under arbejdsmiljøloven. Den 17. marts var der demonstrationer i København, Århus, og i Silkeborg med mellem 7.000 og 10.000 deltagere. Den 25. marts var der igen demonstration i København med 4-5.000 deltagere. Herefter trak elev- og studenterorganisationerne sig fra initiativet, der blev overladt til "græsrodde". Det var især unge aktivister fra forskellige smågrupper på venstrefløj. ¹⁹

"Nu er det nok"-kampagnen havde ikke så klar en retning og fik under alle omstændigheder ikke nogen afgørende betydning for udviklingen i det kommende årti. Det gjorde derimod en anden sag. I forbindelse med overenskomstforhandlingerne i 1999 blev den maksimale grænse for klassestørrelse afskaffet på gymnasieområdet. Det udløste protester blandt gymnasieeleverne i et omfang, man ikke havde set siden slutningen af 1980'erne. De kulminerede med en landsdækkende aktionsdag den 28. april, hvor næsten samtlige landets gymnasier blev fysisk blokeret af eleverne efterfulgt af at 15.000 elever og lærere demonstrerede på Slotspladsen, samtidig med at der også var demonstrationer i flere andre byer. ²⁰

Kravet om genindførelse af en klassekvotient på 28 blev i de følgende år motoren for omfattende protestaktiviteter blandt gymnasieeleverne. Det var således gymnasieeleverne, der var den drivende kraft i 2000'ernes nye protestbølge, som efterhånden også spredte sig til andre uddannelsesområder. Allerede i 2002 kunne man igen se omfattende fælles uddannelsesprotester på tværs af alle uddannelsesområder og det blev på ny et tilbagevendende fænomen, der under skiftende navne, Danmarks Råstof, Stop Nu, Unge Tår Ansvar mm., samlede elever og studerende i titusindvis til kamp mod besparelser med krav om bedre uddannelser, medbestemmelse og bedre forhold for unge.

Ved siden af demonstrationerne oplevede man igen blokader og institutionsbesættelser, og i takt med at de unge gymnasieoprørere blev studerende, kunne man også registrere øget kamplyst på landets videregående uddannelser. Omfanget af protestaktiviteter blandt unge under uddannelse er i realiteten væsentligt højere i perioden mellem 2006 og 2009, da elev- og studenterorganisationerne ud over deres "egne" selvstændige protestkampagner organiserede store landsdækkende velfærdsprotester i samarbejde med fagbevægelsen – den såkaldte "velfærdsalliance" som den blev døbt. En meget stor andel af deltagerne var unge under uddannelse, men det er ganske enkelt ikke muligt at angive et specifikt antal af deltagende elever og studerende, derfor optræder velfærdsprotesterne særskilt i opgørelsen.

Årtusindskiftets store protestbølge klingede af efter 2010, men det er ikke det samme, som at der nu er blevet stille på uddannelsesstederne.

Udviklingen efter 2011

Ved valget i september 2011 blev VK-regeringen afløst af en socialdemokratisk ledet koalitionsregering med SF og De Radikale. Den første finanslov indgået med Enhedslisten resulterede bl.a. i, at der nu blev genindført et loft over klassekvotienterne i gymnasiet. DGS havde dermed nået deres mål efter 12 års protester og kampagner.

I foråret 2013 valgte regeringen imidlertid at nedsætte selskabsskatterne, samtidig med at SU'en blev beskåret med op mod 2 mia. Unge der startede på en videregående uddannelse mere end to år efter deres studentereksamen kunne nu kun modtage SU i max. fem år, og fremover blev SU'en ikke reguleret i takt med lønudviklingen. SU-reformen blev suppleret med den såkaldte "fremdriftsreform", hvor universiteterne blev straffet økonomisk, hvis de studerende blev forsinket i deres uddannelser, og de studerende fik stoppet deres SU, hvis de blev forsinket i deres uddannelse. SU-reformen udløste omfattende protester og mellem 20.000 og 25.000 elever og studerende demonstrerede den 28. februar foran Christiansborg. På universiteterne fortsatte protesterne først og fremmest på Københavns Universitet i efteråret 2013, hvor der i november og december var en stribe aktioner – demonstrationer, undervisningsnedlæggelser og blokader af universitetet – i protest mod universitetets planer for at implementere fremdriftsreformen.

Protestaktionerne fortsatte i efteråret 2015, hvor elev- og studenterorganisationerne – nu samlet i den fælles paraply "Uddannelsesalliancen" organiserede protester i flere byer landet over mod besparelser på ungdomsuddannelserne, og her samlede 20-25.000 demonstranter foran Christiansborg, mens der samtidig var demonstrationer i Aalborg og Aarhus. Sideløbende demon-

strerede Københavnske skoleelever mod skolereformens forlængede skoledage.

Så sent som i efteråret 2016 kom det igen til store protester med demonstrationer, institutionsbesættelser og blokader på gymnasierne efter Venstre-regeringen havde fremlagt planer om yderligere forringelser af de studerendes SU. Efter protester landet over, og større demonstrationer i universitetsbyerne, hvor der alene i København den 13. oktober deltog et sted mellem 20.000 og 30.000 unge, blev planerne opgivet efter regeringsomdannelsen i november 2016.

Protestbølger blandt unge under uddannelse

De sidste 50 år i Danmark har været kendetegnet ved hyppige og omfattende protestaktiviteter blandt unge under uddannelse. Ved at fokusere på omfanget af og temaerne bag én bestemt aktionsform – demonstrationen – er det muligt at tegne nogle overoverordnede udviklingstræk i unges kollektive protestaktiviteter og sammenligne omfanget af dem.

Set over tid kan man iagttage 2-3 større protestbølger blandt de unge, afhængigt af hvor skarpt man vil sondre mellem 1960'ernes tidlige og 1970'ernes mere omfattende protestaktiviteter blandt de unge. Det omfatter perioden 1966-1971 (ungdomsoprøret og studenteroprøret) og perioden 1973-1985 og så en fornyet bølge af protestaktiviteter blandt de unge under uddannelse igen i perioden 2001-2010. Om de seneste års protestaktiviteter vil resultere i endnu en flerårig protestbølge, er det imidlertid for tidligt at sige noget om.

Perioderne med omfattende protestaktiviteter blandt unge under uddannelse er adskilt af en mere stille periode fra 1989-1998 kendetegnet ved et forholdsvis lavt omfang af deltagelser i kollektive protestaktiviteter blandt de unge under uddannelse.

En revurdering af studenteroprørets betydning

Kortlægningen af de kollektive uddannelsesprotesters omfang over tid understreger, at det er nødvendigt med en revurdering af den betydning, man ofte tillægger året 1968 og studenteroprøret. Perioden 1966-1971 markerer således ikke et klimaks for unge uddannelsessøgendes deltagelse i kollektive protestaktiviteter i Danmark. Tværtimod er ungdomsoprøret og studenteroprøret blot en tidlig fase i en mere omfattende og langvarig bølge af kollektive protestaktiviteter blandt unge under uddannelse, der strækker sig helt op i 1980'erne, og hvor protestdemonstrationerne fra 1973-1988 er langt mere omfattende end i perioden 1966-1971. 1960'ernes og 1970'ernes protestbøl-

ge blandt unge var heller ikke nogen "unik" fase, tværtimod oplevede vi i Danmark i årene efter 1999 en ny bølge af omfattende kollektive protestaktiviteter blandt unge under uddannelse.

Når man ser på omfanget af uddannelsesdemonstrationerne igennem de sidste 50 år, så har forskellige grupper af unge under uddannelse været den primære kraft i de unges protestaktiviteter i forskellige perioder. Tendensen er tilsyneladende, at én gruppe unge under uddannelse begynder at benytte sig af kollektive protestaktioner, og når disse så har haft en vis succes med det, så breder det sig til andre forstærket af "traditionen" for at organisere fælles protestaktiviteter for alle grupper af uddannelsessøgende.

Lærlingene og de studerende var de dominerende grupper i 1960'erne, skoleeleverne i sidste halvdel af 1970'erne og gymnasieeleverne i 1980'erne og igen i 2000'erne. Studerende på de videregående uddannelser begyndte også i sidste halvdel af 2000'erne igen at være en gruppe, der for alvor organiserede kollektive protestaktioner, mens skoleeleverne og deres landsorganisation efter at have været på gaden med relativt omfattende kollektive protestaktiviteter i 2006 og 2007 tilsyneladende helt har indstillet brugen af disse til fordel for rollen som en traditionel og stadig mere professionaliseret interesseorganisation.

Den røde tråd

Der går en tydelig rød tråd igennem elev- og studenterbevægelsens kollektive protestaktioner. Ser man på indholdet af de kollektive protestaktiviteter siden 1999 ligger de således i tydelig forlængelse af de protester man så i perioden fra 1966-1988. For eksempel handlede "Nu er det nok"-kampagnen om medbestemmelse og demokrati, modstand mod forringelser og nedskæringer og sikring af de uddannelsessøgendes levevilkår. De samme elementer indgik i Råstof-aktionerne og de øvrige fælles uddannelsesprotester fra 2001 til 2010. Alene valget af navnet "Danmarks Råstof" for den fælles aktivitetsparaply for elev- og studenterorganisationerne i både 1988 og 2002 peger tilbage til 1960'ernes opfattelse af uddannelse som nationens vigtigste råstof. Endelig har der i de fælles protester igennem 2000'erne fortsat ligget nogle mere ideelle forestillinger, hvor uddannelse er blevet betragtet som en ret og et gode alle skal have lige muligheder for. Visse sager trækker også tråde langt tilbage. 1980'ernes første store gymnasie mobilisering i 1983 handlede om modstand mod højere klassekvotienter, det var igen i 1988 et væsentligt element og det blev det gennemgående mobiliseringstema for de omfattende protester på gymnasierne fra 1999-2010.

Ser man på temaer og krav i forbindelse med de kollektive protestaktivi-

teter, så er der således en markant grad af kontinuitet fra 1960'erne og til 2000'erne. Demokratisering og større lighed gennem bedre sociale forhold for studerende og modernisering/kvalitetsforbedringer af uddannelserne er således, sammen med kamp mod forringelser af eksisterende forhold, grundlæggende krav for de unge uanset hvilken periodes protestaktiviteter vi ser på.

Fra myndiggørelse til disciplinering

Der er imidlertid også væsentlige forskelle på protestaktiviteterne fra 1960'erne til 1980'erne og så protestaktiviteterne i 2000'erne. Hele perioden fra slutningen af 1950'erne til slutningen af 1980'erne repræsenterede i alle væsentlige aspekter en stadig større myndiggørelse og undertiden frigørelse af unge – politisk, kulturelt, socialt og kropsligt – kulminerende med SU-reformen fra 1988, der markant forbedrede de uddannelsessøgendes levevilkår.

Modsat har de seneste 20 års udvikling derimod været kendetegnet ved nærmest konstante forringelser for de unge. En stadigt stærkere umyndiggørelse så at sige. De unge i Danmark har siden 1993 fået mindre indflydelse på deres uddannelsesinstitutioner, unge arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere får i dag væsentligt lavere ydelser end andre borgere, uddannelsesstøtten er blevet forringet gentagne gange, mødepligtsbestemmelserne er regelmæssigt blevet strammet osv. Samtidig er de unge i stigende grad underlagt et konkurrencestatsligt disciplineringsregime, hvor de hurtigere skal specialisere sig til resten af livet, starte tidligere på deres uddannelser og komme endnu hurtigere igennem disse, alt imens formuefordelingen på tværs af generationerne er blevet stadig mere skæv i Danmark.

Den politiske opportunitetsstruktur

De nye elev- og studenterorganisationer i 1960'erne opstod på baggrund af en omfattende og hurtig udbygning af hele uddannelsessystemet, der indebar at mange flere unge tilbragte mange flere år inden for rammerne af uddannelsesinstitutionerne, og som åbnede gymnasierne og universiteterne for helt nye grupper af unge. 1960'ernes nye uddannelsesprotester opstod således i forlængelse af et politisk pres for modernisering af hele uddannelsessektoren. Ideologisk lå de med insisteren på lighedsskabende- og demokratiseringstiltag indenfor uddannelsesområdet tæt op af opfattelsen hos socialdemokratiske politikere og embedsmænd, der havde presset på for disse målsætninger siden krigen. Dertil kom en tradition for korporativ inddragelse af interessegruppers organisationer i den formelle udvikling af uddannelsesplanlægning.

gen, der gav en relativ åbenhed indenfor dele af statsapparatet overfor protestaktiviteterne.

Ungdomsoprøret indenfor uddannelsesområdet 1966-1971 var således et oprør i takt med tiden, hvilket kan forklare de ret omfattende ændringer indenfor gymnasierne og universiteterne efter nogle egentlig ret begrænsede protester. Den politiske opportunitetsstruktur inden for uddannelsespolitikken var fremmede for udviklingen af protestbevægelser blandt elever, studerende og lærlinge.

Ændrede mulighedsbetingelser for protest

I 1960'erne var medbestemmelse det centrale mobiliseringstema for elev- og studenterbevægelsens aktioner. Det gjaldt lokalt i form af anerkendelse af elev- og studenterråd og repræsentation i institutionernes ledelse, men også at man landsdækkende krævede at blive inddraget i den statslige uddannelsesplanlægning. Indflydelse på uddannelsesplanlægningen og lokal medbestemmelse er aldrig ophørt med at være et krav fra elev- og studenterbevægelsen. Tværtimod er det blevet rejst i forbindelse med nær sagt samtlige elev- og studenterprotester igennem de sidste 30 år, selvom andre sager har været de udløsende faktorer: Skærpede mødepligsbestemmelser, klassekvotienter, nedskæringer osv.

Centralt for de fælles uddannelsesprotester i 1970'erne stod krav om tiltag, der skulle modvirke den sociale skæveling i uddannelsessystemet. Først i form af krav om bedre uddannelsesstøtte og siden var spørgsmålet om lighed et af hovedargumenterne mod nedskæringer på uddannelsesområdet. Politisk lå dette i forlængelse af især Socialdemokratiets erklærede ideologiske mål, men var i modsætning til den socialdemokratiske krisepolitik, der først satte reformtempoet ned og siden helt i stå. Der blev altså større konflikt mellem uddannelsesorganisationer og statsapparatet.

Omvendt var elev- og studenterorganisationerne dog fortsat inddraget i den formelle statslige uddannelsesplanlægning igennem Det Centrale Uddannelsesråd (CUR) osv. Dette ophørte med 1980'ernes borgerlige regering, hvor uddannelsespolitikken i stigende grad blev formuleret udenom elev- og studenterorganisationerne såvel som lærerorganisationerne. Denne måde at bedrive politik fortsatte med de socialdemokratiske regeringer i 1990'erne og de borgerlige regeringer i 2000'erne.

Den politiske opportunitetsstruktur blev således forandret grundlæggende inden for uddannelsespolitikken i 1980'erne, hvor det politiske system blev langt mere lukket overfor protestgrupper, som frem for forhandlinger blev mødt med marginalisering og undertiden forsøg på repression. De kollektive

protestaktiviteter i 2000'erne har således udspillet sig indenfor en anden magt-udøvelsesform i uddannelsespolitikken, der giver mindre formel mulighed for indflydelse.

Forandringer i de uddannelsessøgendes baggrund

Samtidig har de uddannelsessøgendes sociale baggrund og opvækstvilkår forandret sig markant. Fra 1960 til 1980 steg antallet af unge i gymnasiet og på videregående uddannelser enormt. Andelen af unge på en ungdomsårgang der havde studentereksamen eller lignende blev ottedoblet i perioden, og 1970'erne var nok den periode i Danmarkshistorien, hvor der var flest førstegenerations studenter, samtidig med at den økonomiske krise prægede samfundet. Alt dette kunne pege i retning af strukturelle forklaringer på unges protestadfærd i perioden, hvor en drastisk åbning af uddannelsessystemet for nye grupper fra en uddannelsesfremmed baggrund kombineret med en periode med økonomisk krise, der især ramte de unge, og udbredt uro på arbejdsmarkedet, skaber klangbund for unges organisering af og deltagelse i kollektive protestaktiviteter.

Forklaringen er enkel og giver intuitivt mening, men set i lyset af protestbølgen i 2000'erne er den tydeligvis ikke dækkende. 1970'ernes store ungdomsårgange, der blev plaget af lav studiestøtte, omfattende ungdomsarbejdsløshed og manglende praktikpladser, blev således i 1990'erne afløst af små årgange, som voksede op med et næsten uafbrudt økonomisk opsving og den eksplosive stigning i tilgangen til de gymnasiale ungdomsuddannelser fra uddannelsesfremmede miljøer var slut.

Ikke desto mindre eksploderede uddannelsesområdet på ny i protestaktiviteter i 2000'erne længe førend finanskrisen på ny udløste økonomisk krise. Hvor der var et tydeligt sammenfald mellem uro på arbejdsmarkedet og uro blandt de uddannelsessøgende i 1970'erne, var det samme ikke tilfældet, da de unge i 2000'erne på ny begyndte at protestere. Tværtimod var det snarere elev- og studenterorganisationernes omfattende og regelmæssigt tilbagevendende protestaktiviteter igennem flere år, som i 2006 omsider fik den voksne fagbevægelse til at vågne op for også at manifestere sig på gaden i kollektive protestaktioner. Elev- og studenterorganisationernes nøglerolle i de fælles velfærdsprotester 2006-2009 blev understreget af, at LO og den etablerede fagbevægelse for første gang måtte acceptere repræsentanter for de unge under uddannelse som hovedtalere ved fælles protester foran Christiansborg.

Betydningen af organisation

Meget forskelligartede betingelser kan altså tydeligvis danne bagtæppe for kollektive protestaktiviteter blandt unge. En afgørende faktor har imidlertid i hele perioden været graden og karakteren af *organisation* blandt de unge under uddannelse.

Igennem de sidste 50 år har elev- og studenterorganisationer bevæget sig fra at være traditionelle interesseorganisationer i midten af 1960'erne med fokus på at søge indflydelse gennem møder med relevante politikere til i 1970'erne i højere grad at minde om definitionen på en social bevægelse med langt større vægt på mobilisering og kollektive protestaktioner, for igen i 1990'erne at glide tilbage i rollen som traditionel interesseorganisation, hvorefter flere af organisationerne – først og fremmest gymnasieelevernes DGS – igen i 2000'erne får karakter af en social bevægelse. Elev- og studenterorganisationerne har dermed en forholdsvis dynamisk karakter.

Her falder gymnasieelevernes organisation DGS så særligt i øjnene, som både den mest "krigeriske" organisation og samtidig den, der trods konstant udskiftning af bevægelsens aktivister har udvist størst kontinuitet i sin organisation og sine aktiviteter frem til i dag. Modsat eksempelvis eleverne ved handelsskoler og handelsgymnasier, der, på trods af at deres alder og uddan-

*Elever og studerende samlet i Uddannelsesalliancens demonstrerer på Rådhuspladsen i København 29. oktober 2015 mod nedskæringer på uddannelserne.
Foto: Danske Studerende Fællesråd.*

nelsesforhold på alle måder var sammenlignelige med eleverne i de almene gymnasier, først efter årtusindskiftet for alvor begyndte at benytte sig af kollektive protestaktioner.

Det understøtter velkendte grundteser inden for ressourcemobiliserings-teori, der peger på, at eksistensen af sociale konflikter i samfundet må ses som en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for at der opstår sociale bevægelser. Hverken en samfundsgruppes utilfredshed eller mangelsituation eller gruppens fælles interesser fører således i sig selv til politisk handlen i form af f.eks. protestaktioner. Kollektive aktioner forekommer kun i den udstrækning de utilfredse er organiserede, og er i stand til at mobilisere ressourcer af den ene eller anden art.²¹

Når der er landsdækkende elev- og studenterorganisationer i Danmark, der aktivt søger det og er i stand til at samle lokal utilfredshed i landsdækkende kollektive protestaktiviteter – og efterfølgende opsamle de kollektive erfaringer fra disse og lægge dem til grund for efterfølgende aktiviteter blandt nye generationer af unge for på den måde udvikle en egentlig protestkultur blandt unge – så er det, at utilfredshed blandt unge under uddannelse over konkrete forhold udvikler sig til flerårige protestbølger. Der er på baggrund af de sidste 50 års udvikling ingen grund til at antage, at der ikke også venter nye flerårige protestbølger i fremtiden.

Selvom der altså fortsat er tilbagevendende og omfattende protestdemonstrationer blandt unge under uddannelse, så har mediedækningen – som eksemplet i indledningen illustrerer – haft en karakter af, at der tilsyneladende er vanskeligheder ved at se skoven for bare træer. Det er bemærkelsesværdigt, at alene i efteråret 2016 deltog dobbelt så mange unge under uddannelse i demonstrationerne, som i elev- studenter og lærlingeprotesterne i 1968, og modsat dengang berørte protestaktiviteterne uddannelsesinstitutioner over hele landet med blokader, institutionsbesættelser, fællesmøder og demonstrationer.

I år er det 50-året for studenteroprøret i 1968. Som ved de foregående jubilæumsår har det betydet, at vi igen har kunnet opleve stort opsatte artikler i aviserne med deltagelse af tidligere studenteroprørere, der henført har talt om deres egen ungdom. men man kunne have ønsket sig, at det denne gang var blevet anledning til et opgør med myterne til fordel for en mere nuanceret og mere nøgtern dækning af ungdommens uddannelsesprotester før og nu.

Noter

1. JP 22. juni 2016: *Ungdomsoprøret, der blev gemt væk*
2. For en detaljeret gennemgang og analyse af protestaktiviteterne se Knud Holt Nielsen: *Elevoprør og studenteroprør i Danmark. Protestaktiviteter blandt lærlinge, elever og studerende 1960-2014*. DPU, Aarhus Universitet, 2015
Rapporten kan downloades fra: <http://ebooks.au.dk/index.php/aul/catalog/book/21>
3. Flemming Mikkelsen: *Protestaktioner og politisk mobilisering i Danmark 1914-85: bidrag til en studie af politisk organisering, politiske innovationer og sociale bevægelser i Danmark i det 18., 19. og 20. århundrede*
Forskningsrapport: Institut for Organisation og Arbejdssociologi, 89-1, Handelshøjskolen i København 1989
4. Kilder: *Studenterbladet* udgivet af Danske Studerendes Fællesråd årgang 1960-1994, *Fri Ungdom* udgivet af DSU og *Faglig Ungdom København* årgang 1960-1967, *LLO Bladet* udgivet af Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation årgang 1972-1987, *DGS nyt* udgivet af DGS årgang 1965-1972, *Gymnasiebladet* udgivet af DGS årgang 1967-1974, *UB* : uddannelsesbladet udgivet af DGS og LAK årgang 1974-1977, *Uddannelsespolitik* udgivet af DGS og LAK årgang 1974-1978, *Medlemsbladet for LAK & DGS* årgang 1977-1983, *Elevbladet* udgivet af DGS og LAK årgang 1985-1995. *Eleven* udgivet af LOE årgang 1977-1991. *Lærerstuderendes Landsblad* udgivet af Lærerstuderendes Landsråd 1964-1987. *Bosl.*, medlemsblad for BOSL, *Børneforsorgs/Omsorgspædagogstuderendes Landsorganisation* 1976-1978. *BOSL, PL*, fælles medlemsblad 1978-1980. *Arbejde og uddannelse*, medlemsblad for Pædagogstuderendes Landsråd 1981-1991. *Årsberetninger for Danske Gymnasieelevers Sammenslutning* 1969-2014. *Årsberetninger for Landsorganisationen af Elever* 1970-1990. *Årsberetninger for Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation* 1972-1988. Samt *Avisårbogen* 1959-1999. *Infomedia* 1995-2016
Materiale vedrørende periodens protestaktioner kan i øvrigt findes i arkiverne efter DGS, LAK, LOE, DUS, *Faglig Ungdom Århus*, *Faglig Ungdom København* og *Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation*, der alle er ordnede og tilgængelige på Arbejdermuseet, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv i København.
5. Elklit, Jørgen & Ole Tonsgaard (1989): *To folketingsvalg*; Forlaget Politica
Elklit, Jørgen & Ole Tonsgaard (red.) (1984): *Valg og vælgeradfærd*; Forlaget Politica
6. Nielsen, Knud Holt: *Lærlingeoprør i fagbevægelsen: LLO og Faglig Ungdom 1966-1979*. I *Arbejderhistorie* 3/2013. Harritz, Kirsten m. fl (red.) (1983): *Vi vil ikke nøjes med ord*. *Faglig Ungdom Århus* 1983
7. Nielsen, Knud Holt (2008): *Giv mig de rene og ranke: Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990*. SFAH 2008 (Ph.d. afhandling)
Nielsen, Knud Holt: "Da skoleeleverne blev fagligt organiseret i *Arbejderhistorie* 3/2000
Nielsen, Knud Holt: "Skoleelever i aktion i *Gritt Bykilde* (red.) "Når unge udfordrer demokratiet, side 97-128, Center for Ungdomsforskning, Roskilde Universitetsforlag 2000.
- Nielsen, Knud Holt: *Kampen om elevbevægelsen. Landsorganisationen af elever 1969-1985*, upubliceret speciale, RUC 1999
- Jensen, Steven L.B. og Thomas Ekman Jørgensen: *1968 – og det der fulgte. Studenteroprørets forudsætninger og konsekvenser*. Gyldendal 2008
- Gottschau, Jakob: *Rebeller og medløbere. Tolv kapitler af studenterbevægelsens historie*, Studenterrådet ved Københavns Universitet, 1987
8. Nielsen, Knud Holt: *Lærlingeoprør i fagbevægelsen: LLO og Faglig Ungdom 1966-1979*. I *Arbejderhistorie* 3/2013. Harritz, Kirsten m. fl (red.) (1983): *Vi vil ikke nøjes med ord*. *Faglig Ungdom Århus* 1983
9. Jensen, Steven L.B. og Thomas Ekman Jørgensen: *1968 – og det der fulgte. Studenteroprørets forudsætninger og konsekvenser*. Gyldendal 2008,

- Nielsen, Knud Holt (2008): Giv mig de rene og ranke: Danmarks Kommunistiske Ungdom 1960-1990. SFAH 2008 (Ph.d. afhandling).
- Vedsted, Christoffer Augustinus: Danske Gymnasieelevers Sammenslutning: Er lyset for de lærde blot? – i anledning af Danske Gymnasieelevers Sammenslutnings 50 års jubilæum. FOA, København, 2015
10. Svane, Inger m.fl. (1990): GL 100. Skole, stand, forening, Gyldendal 1990
- Nielsen, Knud Holt: Lærlingeoprør i fagbevægelsen: LLO og Faglig Ungdom 1966-1979. I Arbejderhistorie 3/2013
11. Svane, Inger m.fl. (1990): GL 100. Skole, stand, forening, Gyldendal 1990
- Sigurd Højby: Som jeg oplevede det. Fremad 1976
- Hansen, Else: *"En koral i tidens strøm"*, Roskilde Universitetsforlag 1997
12. Mathiesen, Anders: "Uddannelsespolitikken, uddannelsesfordelingen og arbejdsmarkedet" (Mathiesen(I)), Lavindkomstkommissionens sekretariat 1979
- Kruchov, Chresten: "Socialdemokratiet og folkeskolen", i "Bidrag til den danske skoles historie bd. 4", red. Chresten Kruchov m.fl., Unge Pædagoger 1985
13. Mathiesen, Anders: "Uddannelsespolitikken, uddannelsesfordelingen og arbejdsmarkedet" (Mathiesen(I)), Lavindkomstkommissionens sekretariat 1979
- Windinge, Henrik: "Folkeskolens udviklingsmuligheder og den økonomiske politik", i "Bidrag til den danske skoles historie bd. 4", red. Chresten Kruchov m.fl., Unge Pædagoger 1985
14. Mathiesen, Anders: "Uddannelsespolitikken, uddannelsesfordelingen og arbejdsmarkedet" (Mathiesen(I)), Lavindkomstkommissionens sekretariat 1979
- Mathiesen, Anders: "Et kritisk socialhistorisk perspektiv på uddannelserne – i Danmark" (Mathiesen 96), i "Social kritik" 44 1996
15. Nielsen, Knud Holt: "Da skoleeleverne blev fagligt organiseret i Arbejderhistorie 3/2000
16. Coninck-Smith, Ning de: Politik, realitet eller retorik? Forsømmelser i det danske gymnasium 1967-1988. Upubliceret manuskript 2007
17. Mathiesen, Anders: "Et kritisk socialhistorisk perspektiv på uddannelserne – i Danmark" (Mathiesen 96), i "Social kritik" 44/1996
- Telhaug, Alfred O. og Rolf Tønnesen: "Dansk Utdanningspolitik under Bertel Haarder 1982-1992", Universitetsforlaget Oslo 1992
- Pernille Mikkelsen: Fra retorik til reform: Gymnasireformen som eksempel på 80'ernes nye højre i dansk politik. I Anders Mathiesen (red.): Projektarbejde i praksis. Forlaget Unge Pædagoger 1999
- Haarder, Bertel: Kampen om gymnasiet, Forlaget Liberal, 1982
- Haarder, Bertel: Perestrojka i den offentlige sektor, Uddannelse 8/1988
18. Mathiesen, Anders: "Et kritisk socialhistorisk perspektiv på uddannelserne – i Danmark" (Mathiesen 96), i "Social kritik" 44 1996
- Nielsen, Knud Holt: 80ernes uddannelseskamp – set i frøperspektiv. I Anders Mathiesen (red.): Projektarbejde i praksis. Forlaget Unge Pædagoger 1999
- Johnson, Richard: "Education Limited", Birmingham 1991
19. Madsen, Hans Erik: 10 år der gjorde en forskel. PLS 10 år. Historien om en studentefagforening. PLS forlag, København, 2002.
- Madsen, Hans Erik: Elever og studerende i bevægelse igen? Hvorfor? Hvordan? Hvorhen? En forløbs- og populationsanalyse af de aktive lag i DGS og PLS i perioden 2002-2003/4. Aalborg Universitet, 2009 (Ph.d.-afhandling)
20. Madsen, Hans Erik: Elever og studerende i bevægelse igen? Hvorfor? Hvordan? Hvorhen? En forløbs- og populationsanalyse af de aktive lag i DGS og PLS i perioden 2002-2003/4. Aalborg Universitet, 2009 (Ph.d.-afhandling)
- Vedsted, Christoffer Augustinus: Danske Gymnasieelevers Sammenslutning: Er lyset for

de lærde blot? – i anledning af Danske Gymnasieelevers Sammenslutnings 50 års jubilæum. FOA, København, 2015

21. Rene Karpantschhof: Nynazismen og dens modstandere i Danmark. Sydjysk Universitetsforlag 1999

Abstract

Knud Holt Nielsen: *Pupil and student protests throughout 50 years*. Arbejderhistorie, 2, 2018, pp. 114-139.

The article gives an account of the development of protest activities among the young in education/training in Denmark through a systematic mapping of the extent and themes of all the bigger protest demonstrations organized by pupils, students and apprentices from 1960-2017.

There have been a number of larger protest waves by the Danish youth during more than five decades. It is established, amongst other things, that it is necessary to reassess the importance that has often been apportioned the year 1968 and the student revolt. The period 1966-1971 does not mark a climax for the participation in collective protest actions by the young seeking education in Denmark, but rather an early phase in a protracted wave of collective protest activities that stretches right up into the 1980s, where the protest demonstrations from 1973-1988 were far greater than in the period 1966-1971. Neither was the youth protest wave of the 1960s and 1970s a “unique” phase as on the contrary in Denmark the years after 1999 experienced a new wave of collective protest activities among the young in education, that was more all-embracing than during the student revolt.

The form of power structure/decision-making in educational policy has changed significantly from the 1960s to today worsening the conditions for the current pupil and student movement. Over time it is increasingly clear that organisation has a crucial importance. When there are nationwide pupil- and student organisations in Denmark that are actively seeking, and are capable of pulling together local discontent into nationwide collective protest activities – and learning from this collective experience for actions among new generations of the young to develop an actual culture of youth protest – then dissatisfaction over the concrete conditions amongst the young in education can lead to waves of protest over a whole number of years.

Knud Holt Nielsen
Historiker og ph.d.
Kommunikationsrådgiver ved Aarhus Universitet
Email: khni@au.dk